

Plan- och byggförordning;

utfärdad den 31 mars 2011.

Regeringen föreskriver följande.

1 kap. Innehåll och definitioner

1 § Denna förordning innehåller bestämmelser om

1. innehåll och definitioner (1 kap.),
2. planer och områdesbestämmelser (2 kap.),
3. krav på byggnadsverk (3 kap.),
4. krav på byggprodukter m.m. (4 kap.),
5. funktions- och säkerhetsåtgärder (5 kap.),
6. lov och anmälan m.m. (6 kap.),
7. kontrollplan, funktionskontrollanter, kontrollansvariga och sakkunniga (7 kap.),
8. tillsyn, vägledning och uppföljning (8 kap.),
9. byggsanktionsavgifter (9 kap.), och
10. bemyndiganden (10 kap.).

2 § Termer och uttryck i denna förordning har samma betydelse som i plan- och bygglagen (2010:900).

3 § Med *byggnadshöjd* avses i denna förordning den höjd som byggnaden har enligt andra och tredje styckena. Vid beräkningen får byggnaden delas upp i flera byggnadskroppar och höjden beräknas för varje del för sig, om det finns särskilda skäl.

Byggnadshöjden ska räknas från den medelnivå som marken har invid byggnaden. Om byggnaden ligger mindre än sex meter från allmän plats, ska dock beräkningen utgå från den allmänna platsens medelnivå invid tomten, om inte särskilda skäl föranleder annat.

Byggnadshöjden ska räknas upp till skärningen mellan fasadplanet och ett plan som med 45 graders lutning inåt byggnaden berör byggnadens tak.

4 § Med *våning* avses i denna förordning ett utrymme i en byggnad där utrymmet avgränsas åt sidorna av byggnadens ytterväggar, uppåt av ett tak eller bjälklag och nedåt av ett golv.

En vind ska anses vara en våning endast om

1. ett bostadsrum eller en arbetslokal kan inredas i utrymmet, och
2. byggnadshöjden är mer än 0,7 meter högre än nivån för vindsbjälklagets översida.

En källare ska anses vara en våning endast om golvet översida i våningen närmast ovanför källaren ligger mer än 1,5 meter över markens medelnivå invid byggnaden.

5 § Med *motordrivna anordningar* avses i denna förordning motordrivna

1. hissar med tillhörande säkerhetskomponenter och andra motordrivna anordningar som är avsedda för transport av personer eller gods, med undantag för sådana anordningar som avses i 2 kap. 13 § ordningslagen (1993:1617),

2. portar, dörrar, galler, grindar och liknande anordningar som är avsedda för passage av personer eller av mark- eller spårbundna fordon, och

3. anordningar som är avsedda att ta hand om och forsla bort avfall från byggnader som har försetts med en sådan anordning.

Med motordrivna anordningar avses i denna förordning inte anordningar som är avsedda att användas endast yrkesmässigt av särskilt instruerad personal.

6 § Med *tillsyn* avses i denna förordning

1. tillsyn som utövas

a) direkt gentemot den som bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd, eller

b) i enlighet med bestämmelserna om tillsyn över kommunala beslut och regionplanebeslut samt planförelägganden i 11 kap. 10–16 §§ plan- och bygglagen (2010:900), eller

2. marknads kontroll enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 765/2008 av den 9 juli 2008 om krav för ackreditering och marknads kontroll i samband med saluföring av produkter och upphävande av förordning (EEG) nr 339/93¹.

7 § Med *sanktionsarea* avses i denna förordning den area som i fråga om

1. en bygg- eller rivningsåtgärd motsvarar bruttoarean minskad med 15 kvadratmeter, eller

2. en markåtgärd motsvarar den area som åtgärden avser.

8 § Med *prisbasbelopp* avses prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken.

9 § När det i beslut som meddelas med stöd av plan- och bygglagen (2010:900) eller denna förordning eller i föreskrifter som meddelas med stöd av denna förordning används termer och uttryck som definieras i 3–7 §§, ska dessa ha samma betydelse som i denna förordning om inte annat är särskilt angivet.

¹ EUT L 218, 13.8.2008, s. 30 (Celex 32008R0765).

2 kap. Planer och områdesbestämmelser

SFS 2011:338

Samordning av statens intressen

1 § Under ett samråd om ett förslag att anta, ändra eller upphäva en regionplan, en översiktsplan, en detaljplan eller områdesbestämmelser ska länsstyrelsen på lämpligt sätt hålla andra berörda statliga myndigheter underrättade om planarbetet. Om förslaget rör skogsmark, ska länsstyrelsen inhämta Skogsstyrelsens yttrande.

Om förslaget avser en detaljplan eller områdesbestämmelser, behöver länsstyrelsen dock inte underrätta

1. lantmäterimyndigheten och myndigheter som är sakägare och som kommunen ska samråda med enligt 5 kap. 11 § plan- och bygglagen (2010:900), eller

2. andra myndigheter än de som har invänt mot översiktsplanen, utom när förslaget saknar stöd i översiktsplanen eller särskilt berör myndigheten.

2 § När ett förslag till en regionplan eller en översiktsplan ställs ut eller på annat sätt görs tillgängligt för granskning, ska länsstyrelsen underrätta de statliga myndigheter som kan väntas ha synpunkter i sådana frågor som länsstyrelsen ska ta ställning till i sitt granskningsyttrande.

3 § Om en statlig myndighet under samrådet enligt 1 § har synpunkter på ett planförslag, ska myndigheten framföra synpunkterna till länsstyrelsen.

4 § Om en regionplan eller översiktplan antas, ändras eller upphävs, ska länsstyrelsen underrätta lantmäterimyndigheten om beslutet. Länsstyrelsen ska underrätta andra statliga myndigheter, om de har haft synpunkter på planförslaget eller om de särskilt berörs av beslutet.

Betydande miljöpåverkan

5 § När kommunen tar fram en detaljplan som medger att planområdet får tas i anspråk för en sådan verksamhet eller åtgärd som avses i 4 kap. 34 § andra stycket plan- och bygglagen (2010:900), ska kommunen vid sin bedömning av om planen medför en betydande miljöpåverkan tillämpa kriterierna i bilaga 2 till förordningen (1998:905) om miljökonsekvensbeskrivningar.

Planhandlingar

6 § De handlingar som enligt 3 kap. 22 §, 5 kap. 32 eller 39 § eller 7 kap. 9 § plan- och bygglagen (2010:900) ska skickas till Boverket, länsstyrelsen och lantmäterimyndigheten ska vara lämpliga för arkivering.

Redovisning av planer

7 § När kommunen har beslutat om översiktsplanens aktualitet enligt 3 kap. 27 § plan- och bygglagen (2010:900), ska kommunen utan dröjsmål skicka beslutet till Boverket, länsstyrelsen och de berörda kommuner, regionplaneorgan och kommunala organ i övrigt som har ansvar för regionalt tillväxtarbete och transportinfrastrukturplanering.

8 § Kommunen behöver inte skicka handlingar om detaljplaner eller områdesbestämmelser till länsstyrelsen enligt 5 kap. 32 eller 39 § plan- och bygglagen (2010:900), om länsstyrelsen har rutiner för att ta del av handlingarna på annat sätt och därför beslutat att handlingarna inte behöver skickas.

3 kap. Krav på byggnadsverk

Utformningskrav avseende lämplighet

1 § För att uppfylla det krav på lämplighet för sitt ändamål som anges i 8 kap. 1 § 1 plan- och bygglagen (2010:900) ska en byggnad som innehåller bostäder vara utförd på ett sådant sätt att bostäderna i skäligen utsträckning har avskiljbara utrymmen för sömn och vila, samvaro, matlagning, måltider, hygien och förvaring.

Bostäderna ska med hänsyn till användningen ha inredning och utrustning för matlagning och hygien.

2 § Det som gäller för en byggnads lämplighet enligt 8 kap. 1 § 1 plan- och bygglagen (2010:900) ska gälla också för andra anläggningar än byggnader.

Utformningskrav avseende form-, färg- och materialverkan

3 § Det som gäller för en byggnads form-, färg- och materialverkan enligt 8 kap. 1 § 2 plan- och bygglagen (2010:900) ska gälla också för

1. andra anläggningar än byggnader som omfattas av krav på bygglov enligt 6 kap. 1 §, och

2. skyltar och ljusanordningar som omfattas av krav på bygglov enligt 6 kap. 3 §.

Första stycket gäller för sådana upplag, materialgårdar, tunnlar och berg-rum som avses i 6 kap. 1 § 2 och 3 endast i den mån det behövs för att uppfylla kravet på hänsyn till stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan enligt 2 kap. 6 § första stycket 1 plan- och bygglagen.

Utformningskrav avseende tillgänglighet och användbarhet

4 § Om det behövs för att en byggnad enligt 8 kap. 1 § 3 plan- och bygglagen (2010:900) ska vara tillgänglig och användbar för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga, ska byggnaden vara försedd med en eller flera hissar eller andra lyftanordningar.

Trots första stycket behöver en bostad inte vara tillgänglig genom en hiss eller annan lyftanordning, om byggnaden har färre än tre våningar. Om bostaden inte kan nås från marken, ska byggnaden dock vara projekterad och utförd på ett sådant sätt att en hiss eller annan lyftanordning kan installeras utan svårighet. Vid tillämpningen av detta stycke ska med våning jämföras vind där det finns en bostad eller huvuddelen av en bostad.

5 § Det som gäller för en byggnads tillgänglighet och användbarhet enligt 8 kap. 1 § 3 plan- och bygglagen (2010:900) ska gälla också för andra anläggningar än byggnader, om anläggningen kräver bygglov enligt 6 kap. 1 § 1, 2, 3, 5, 8 eller 9.

Andra anläggningar än byggnader ska göras tillgängliga och användbara enligt första stycket endast i den utsträckning det behövs med hänsyn till anläggningens syfte och behovet av tillträde för allmänheten.

Uppfyllandet av utformningskraven

6 § Det som sägs om uppfyllandet av kraven på utformning i 8 kap. 2 § första stycket plan- och bygglagen (2010:900) ska gälla för uppfyllandet av utformningskraven i 1–5 §§.

Egenskapskrav avseende bärförmåga, stadga och beständighet

7 § För att uppfylla det krav på bärförmåga, stadga och beständighet som anges i 8 kap. 4 § första stycket 1 plan- och bygglagen (2010:900) ska ett byggnadsverk vara projekterat och utfört på ett sådant sätt att den påverkan som byggnadsverket sannolikt utsätts för när det byggs eller används inte leder till

1. att byggnadsverket helt eller delvis rasar,
2. oacceptabla större deformationer,
3. skada på andra delar av byggnadsverket, dess installationer eller fasta utrustning till följd av större deformationer i den bärande konstruktionen, eller
4. skada som inte står i proportion till den händelse som orsakat skadan.

Egenskapskrav avseende säkerhet i händelse av brand

8 § För att uppfylla det krav på säkerhet i händelse av brand som anges i 8 kap. 4 § första stycket 2 plan- och bygglagen (2010:900) ska ett byggnadsverk vara projekterat och utfört på ett sätt som innebär att

1. byggnadsverkets bärförmåga vid brand kan antas bestå under en bestämd tid,
2. utveckling och spridning av brand och rök inom byggnadsverket begränsas,
3. spridning av brand till närliggande byggnadsverk begränsas,
4. personer som befinner sig i byggnadsverket vid brand kan lämna det eller räddas på annat sätt, och
5. hänsyn har tagits till räddningsmanskapets säkerhet vid brand.

Egenskapskrav avseende skydd med hänsyn till hygien, hälsa och miljö

9 § För att uppfylla det krav på skydd med hänsyn till hygien, hälsa och miljö som anges i 8 kap. 4 § första stycket 3 plan- och bygglagen (2010:900) ska ett byggnadsverk vara projekterat och utfört på ett sådant sätt att det inte medför en oacceptabel risk för användarnas eller grannarnas hygien eller hälsa, särskilt inte som följd av

1. utsläpp av giftig gas,
2. förekomst av farliga partiklar eller gaser i luften,
3. farlig strålning,
4. förorening eller förgiftning av vatten eller mark,

5. bristfällig hantering av avloppsvatten, rök eller fast eller flytande avfall, eller

6. förekomst av fukt i delar av byggnadsverket eller på ytor inom byggnadsverket.

Egenskapskrav avseende säkerhet vid användning

10 § För att uppfylla det krav på säkerhet vid användning som anges i 8 kap. 4 § första stycket 4 plan- och bygglagen (2010:900) ska ett byggnadsverk vara projekterat och utfört på ett sådant sätt att det vid användning eller drift inte innebär en oacceptabel risk för halkning, fall, sammanstötning, brännskador, elektriska stötar, skador av explosioner eller andra olyckor.

Särskilda säkerhetskrav avseende redan uppförda byggnader

11 § För att uppfylla rimliga säkerhetskrav vid användning ska

1. en byggnad som har uppförts eller omfattas av ett bygglov före den 1 juli 1960 vara försedd eller utrustad med de anordningar som behövs för uppstigning på byggnadens tak och till skydd mot olycksfall genom nedstörtning från taket,

2. portar och liknande anordningar i en byggnad som har uppförts eller omfattas av en bygglovsansökan före den 1 juli 1974 vara utförda så att risk för olycksfall inte uppkommer,

3. en byggnad som har uppförts eller omfattas av ett bygglov före den 1 juli 1977 vara försedd eller utrustad med de anordningar som skäligen kan krävas för att skapa godtagbara arbetsförhållanden för dem som hämtar avfall från byggnaden,

4. en hiss som är avsedd för persontransport alltid vara försedd med

a) en korgdörr eller ett annat lämpligt skydd i korgöppningen, om hissen är installerad i en byggnad som huvudsakligen innehåller arbetslokaler, eller

b) en skylt som varnar för risken att klämmas av föremål som fastnar i schaktväggen, om hissen är installerad i en byggnad som inte huvudsakligen innehåller arbetslokaler och inte är försedd med en korgdörr eller annat sådant lämpligt skydd som avses i a, och

5. i skäligen utsträckning de åtgärder vidtas som är nödvändiga för att höja säkerheten vid användningen av en hiss som är installerad i en byggnad.

12 § Kraven i 11 § 1–3 ska alltid vara uppfyllda genom att

1. en byggnad som avses i 11 § 1 har sådana anordningar som skäligen kunde krävas av en ny byggnad den 1 juli 1960,

2. portar och anordningar som avses i 11 § 2 är utförda på det sätt som skäligen kunde krävas av en ny port eller anordning den 1 juli 1974, och

3. en byggnad som avses i 11 § 3 har sådana anordningar som skäligen kunde krävas av en ny byggnad den 1 juli 1977.

Kravet i 11 § 5 ska uppfyllas senast när hissen genomgår en större ändring eller en väsentlig del i hissen byts ut.

Egenskapskrav avseende skydd mot buller

13 § För att uppfylla det krav på skydd mot buller som anges i 8 kap. 4 § första stycket 5 plan- och bygglagen (2010:900) ska ett byggnadsverk vara projekterat och utfört på ett sådant sätt att buller, som uppfattas av användarna eller andra personer i närheten av byggnadsverket, ligger på en nivå som inte medför en oacceptabel risk för dessa personers hälsa och som möjliggör sömn, vila och arbete under tillfredsställande förhållanden.

Egenskapskrav avseende energihushållning och värmeisolering

14 § För att uppfylla det krav på energihushållning och värmeisolering som anges i 8 kap. 4 § första stycket 6 plan- och bygglagen (2010:900) ska ett byggnadsverk och dess installationer för uppvärmning, kylning och ventilation vara projekterade och utförda på ett sådant sätt att den mängd energi som med hänsyn till klimatförhållandena på platsen behövs för användandet är liten och värmekomforten för användarna tillfredsställande.

15 § Utöver det som följer av 14 § ska en byggnad som innehåller en eller flera bostäder eller lokaler samt deras installationer för uppvärmning, kylning och ventilation ha särskilt goda egenskaper när det gäller hushållning med elenergi.

Uppvärmningssystemet i en byggnad som innehåller en eller flera bostäder eller arbetslokaler ska i skälig utsträckning med hänsyn till uppvärmningssättet och energislaget utformas så att man utan omfattande ändringar kan använda skilda energislag som är lämpliga från allmän energisynpunkt.

Första och andra styckena gäller inte fritidshus med högst två bostäder. Första stycket gäller inte heller lokaler avsedda för verksamhet av tillfällig karaktär eller byggnader med en area som inte överstiger 50 kvadratmeter.

Egenskapskrav avseende lämplighet för det avsedda ändamålet

16 § Ett byggnadsverk ska ha de tekniska egenskaper som behövs för att göra byggnadsverket lämpligt för sitt ändamål.

17 § För att uppfylla det krav på lämplighet för det avsedda ändamålet som anges i 8 kap. 4 § första stycket 7 plan- och bygglagen (2010:900) ska en byggnad som innehåller bostäder vara projekterad och utförd på ett sådant sätt att bostäderna i skälig utsträckning har avskiljbara utrymmen för sömn och vila, samvaro, matlagning, måltider, hygien och förvaring.

Bostäderna ska med hänsyn till användningen ha inredning och utrustning för matlagning och hygien.

Egenskapskrav avseende tillgänglighet och användbarhet

18 § För att uppfylla det krav på tillgänglighet och användbarhet som anges i 8 kap. 4 § första stycket 8 plan- och bygglagen (2010:900) ska en byggnad vara projekterad och utförd på ett sådant sätt att byggnaden är tillgänglig och användbar för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga.

Om det behövs för att en byggnad enligt 8 kap. 4 § första stycket 8 plan- och bygglagen ska vara tillgänglig och användbar för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga, ska byggnaden vara försedd med en eller flera hissar eller andra lyftanordningar.

Trots andra stycket behöver en bostad inte vara tillgänglig genom en hiss eller annan lyftanordning, om byggnaden har färre än tre våningar. Om bostaden inte kan nås från marken, ska byggnaden dock vara projekterad och utförd på ett sådant sätt att en hiss eller annan lyftanordning kan installeras utan svårighet. Vid tillämpningen av detta stycke ska med våning jämföras vind där det finns en bostad eller huvuddelen av en bostad.

19 § Det som gäller för en byggnads tillgänglighet och användbarhet enligt 8 kap. 4 § första stycket 8 plan- och bygglagen (2010:900) ska gälla också för andra anläggningar än byggnader, om anläggningen kräver bygglov enligt 6 kap. 1 § 1, 2, 3, 5, 8 eller 9.

Andra anläggningar än byggnader ska göras tillgängliga och användbara enligt första stycket endast i den utsträckning det behövs med hänsyn till anläggningens syfte och behovet av tillträde för allmänheten.

Egenskapskrav avseende hushållning med vatten

20 § För att uppfylla det krav på hushållning med vatten som anges i 8 kap. 4 § första stycket 9 plan- och bygglagen (2010:900) ska en byggnad vara projekterad och utförd på sådant sätt att den medger god hushållning med vatten.

Inom områden där det är eller kan uppkomma brist på vatten får kommunen i detaljplan eller områdesbestämmelser meddela de hushållningsbestämmelser som situationen inom området kräver.

Om byggnaden är ett fritidshus med högst två bostäder som på grund av sin standard eller sitt läge inte är lämplig för boende under längre perioder, ska första stycket tillämpas endast i den utsträckning som det är skäligt med hänsyn till vattensituationen och till i vilken omfattning byggnaden används.

Genomförande av egenskapskraven vid senare tidpunkt

21 § Om en ombyggnad ska genomföras i etapper och egenskapskraven i 8 kap. 4 § plan- och bygglagen (2010:900) medför krav på omfattande ändringar av andra delar av byggnaden än den direkt berörda delen, får byggnadsnämnden i kontrollplanen enligt 10 kap. plan- och bygglagen eller i ett särskilt beslut bestämma att en sådan ändring inte behöver utföras förrän vid en viss senare tidpunkt, om detta av tekniska, sociala eller ekonomiska skäl är lämpligare.

Uppfyllandet av egenskapskraven

22 § Det som sägs om uppfyllandet av kraven på tekniska egenskaper i 8 kap. 5 § plan- och bygglagen (2010:900) ska gälla för uppfyllandet av egenskapskraven i 7–10 och 13–20 §§.

Undantag från utformnings- och egenskapskraven på byggnadsverk

SFS 2011:338

23 § I fråga om tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga ska 8 kap. 7 § första stycket andra meningen plan- och bygglagen (2010:900) tillämpas på så sätt att det är möjligt att anpassa eller göra avsteg från kraven i 8 kap. 1 § 3 och 4 § första stycket 8 plan- och bygglagen med hänsyn till plan- och bygglagens bestämmelser om varsamhet och förbud mot förvanskning och därutöver

1. vid ombyggnad endast om det är uppenbart oskäligt att uppfylla kraven, och
2. vid annan ändring av en byggnad eller vid flyttning av en byggnad i den utsträckning det är lämpligt med hänsyn till byggnadens förutsättningar.

Dispens

24 § Trots utformnings- och egenskapskraven i 8 kap. 1 och 4 §§ plan- och bygglagen (2010:900) och kraven på hissar i denna förordning får Boverket i det enskilda fallet ge dispens från bestämmelserna i 1, 4, 15, 17, 18 och 20 §§, om det finns särskilda skäl och dispensen

1. avser uppförande eller ändring av en byggnad i experimentsyfte, och
2. inte medför en oacceptabel risk för människors hälsa eller säkerhet.

Vissa byggnaders tillgänglighet och användbarhet

25 § Bestämmelser om vissa byggnaders tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga finns i förordningen (2011:339) om handikappanpassning av vissa byggnader.

El-, vatten- och värmemätare

26 § Särskilda bestämmelser om el-, vatten- och värmemätare finns i förordningen (1994:99) om vatten- och värmemätare.

4 kap. Krav på byggprodukter m.m.

CE-märkning

1 § En byggprodukt ska anses vara lämplig för användning i byggnadsverk om den uppfyller kraven i 8 kap. 19 § andra stycket 1 plan- och bygglagen (2010:900) och är CE-märkt enligt

1. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 765/2008 om krav för ackreditering och marknadskontroll i samband med saluföring av produkter och upphävande av förordning (EEG) nr 339/93, lagen (1992:1534) om CE-märkning samt 2–4 §§, eller
2. de motsvarande bestämmelser som gäller för CE-märkning i något annat land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

2 § En byggprodukt får CE-märkas om det är bestyrkt att produkten

1. överensstämmer med en teknisk specifikation som utgörs av
 - a) en harmoniserad standard för byggprodukter som har offentliggjorts i Europeiska unionens officiella tidning och överförts till nationell standard, eller

SFS 2011:338

- b) ett europeiskt tekniskt godkännande som avses i 6 §, och
2. uppfyller de föreskrifter som kan finnas i andra författningar om krav för CE-märkning.

3 § Ett bestyrkande enligt 2 § ska ske på det sätt som anges i anslutning till den tekniska specifikationen.

4 § Om det i anslutning till den tekniska specifikationen anges att det vid bestyrkandet krävs medverkan av ett tredjepartsorgan, ska förordning (EG) 765/2008 och bestämmelserna i lagen (1992:1119) om teknisk kontroll om organ som ska anmälas enligt 3 § i nämnda lag tillämpas på organet.

Europeiska tekniska godkännanden

5 § Europeiska tekniska godkännanden beslutas av de organ som regeringen utser.

6 § Ett europeiskt tekniskt godkännande får efter ansökan beslutas för en byggprodukt

1. som påtagligt skiljer sig från en sådan teknisk specifikation som avses i 2 § första stycket 1 a,
2. som inte omfattas av något standardiseringsuppdrag från Europeiska kommissionen, eller
3. om Europeiska kommissionen annars inte funnit hinder för meddelande av godkännande.

Godkännandet ska avse en bestämd tid. Det ska offentliggöras av godkännandeorganet och skickas till godkännandeorganen i de andra länderna inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

7 § För att kunna utses som ett godkännandeorgan enligt 5 § ska Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll ha bedömt organets kompetens enligt de bestämmelser i lagen (1992:1119) om teknisk kontroll som gäller för organ som ska anmälas enligt 3 § i nämnda lag och i föreskrifter som ansluter till de bestämmelserna.

8 § De godkännandeorgan som har utsetts enligt 5 § ska vara medlemmar i Europeiska organisationen för tekniska godkännanden (EOTA).

De svenska medlemmarna i EOTA ska företrädas av det organ som regeringen bestämmer.

Typgodkännande och tillverkningskontroll

9 § Av ett beslut om typgodkännande enligt 8 kap. 22 § plan- och bygglagen (2010:900) ska det framgå i vilka avseenden och under vilka förutsättningar materialet, konstruktionen eller anordningen uppfyller kraven i 8 kap. 4 § samma lag och anslutande föreskrifter.

Typgodkännandet ska vara tidsbegränsat. Det får förenas med villkor om tillverkningskontroll.

10 § Av ett beslut om tillverkningskontroll utan samband med typgodkännande enligt 8 kap. 23 § plan- och bygglagen (2010:900) ska det framgå hur det ska kontrolleras att materialet, konstruktionen eller anordningen uppfyller kraven i 8 kap. 4 § samma lag och anslutande föreskrifter.

Beslutet ska avse en begränsad tidsperiod och får förenas med villkor.

Hissar

11 § En hiss eller säkerhetskomponent som avses i föreskrifter meddelade med stöd av 10 kap. 15 § 4 får släppas ut på marknaden bara om den uppfyller de krav som följer av föreskrifter som har meddelats med stöd av 10 kap. 15 § 3.

En hiss eller säkerhetskomponent som inte uppfyller de krav som avses i första stycket får visas på mässor, utställningar och liknande, om

1. det tydligt anges att kraven inte är uppfyllda och att hissen eller säkerhetskomponenten inte får tillhandahållas förrän den uppfyller kraven, och
2. de åtgärder vidtas som behövs till skydd mot olycksfall under visningen.

En komponent som är avsedd att ingå i en hiss men som inte är en säkerhetskomponent får släppas ut på marknaden, om tillverkaren eller tillverkarens representant uppger att komponenten är avsedd att ingå i en sådan hiss som avses i första stycket.

Värmepannor

12 § En värmepanna som avses i föreskrifter meddelade med stöd av 10 kap. 16 § 2 eller en anordning till en värmepanna får släppas ut på marknaden bara om den uppfyller de krav som följer av föreskrifter som har meddelats med stöd av 10 kap. 16 §.

En värmepanna eller anordning till en värmepanna som inte uppfyller de krav som avses i första stycket får visas på mässor, utställningar och liknande, om

1. det tydligt anges att kraven inte är uppfyllda och att pannan eller anordningen inte får tillhandahållas förrän den uppfyller kraven, och
2. de åtgärder vidtas som behövs till skydd mot olycksfall under visningen.

5 kap. Funktions- och säkerhetsåtgärder

Funktionskontroll av ventilationssystem

1 § För att säkerställa ett tillfredsställande inomhusklimat enligt 8 kap. 25 § plan- och bygglagen (2010:900) ska en byggnads ägare se till att funktionen hos ventilationssystemet i byggnaden kontrolleras innan systemet tas i bruk för första gången (första besiktning) och därefter regelbundet vid återkommande tillfällen (återkommande besiktning).

En- och tvåbostadshus omfattas inte av kravet på återkommande besiktning.

SFS 2011:338

2 § Vid den första besiktningen ska det kontrolleras att

1. funktionen och egenskaperna hos ventilationssystemet överensstämmer med gällande föreskrifter,
2. systemet inte innehåller föroreningar som kan spridas i byggnaden,
3. instruktioner och skötselavvisningar finns lätt tillgängliga för dem som ska sköta systemet, och
4. systemet i övrigt fungerar på det sätt som är avsett.

3 § Vid varje återkommande besiktning ska det

1. kontrolleras att funktionen och egenskaperna hos ventilationssystemet i huvudsak överensstämmer med de föreskrifter som gällde när systemet togs i bruk samt att kraven enligt 2 § 2–4 är uppfyllda, och
2. undersökas vilka åtgärder som kan vidtas för att förbättra energihushållningen i ventilationssystemet och som inte medför ett försämrat inomhusklimat.

4 § Vid varje besiktning ska den som utför besiktningen föra protokoll och i protokollet anteckna

1. resultatet av kontrollen,
2. resultatet av undersökningen enligt 3 § 2, om besiktningen är en återkommande besiktning, och
3. sådana uppgifter om luftflöden och om ventilationssystemets drifttider och installerade eleffekt som behövs för att kunna beräkna den mängd energi som används för ventilation av byggnaden.

5 § Den som har utfört besiktningen ska

1. lämna ett exemplar av protokollet till byggnadens ägare och skicka ett exemplar till byggnadsnämnden, och
2. utfärda ett intyg om att besiktningen har gjorts med uppgift om datum för besiktningen, resultatet av kontrollen och datum för nästa besiktning.

6 § Byggnadens ägare ska anslå besiktningssintyget på en väl synlig plats i byggnaden.

7 § Om byggnadens ägare har anledning att misstänka att ventilationssystemet inte uppfyller de krav som avses i 2 § 1 eller 3 § 1, ska ägaren snarast möjligt vidta de åtgärder som behövs för att kraven ska vara uppfyllda.

Kontroll av motordrivna anordningar i byggnadsverk

8 § Om Boverket med stöd av 10 kap. 19 § har meddelat föreskrifter om det, ska den som äger eller annars ansvarar för en motordriven anordning som är installerad i ett byggnadsverk se till att anordningen kontrolleras

1. innan anordningen tas i bruk första gången (första besiktning),
2. med intervaller på minst sex månader och högst sex år (återkommande besiktning), eller
3. innan anordningen för första gången tas i bruk efter att ha ändrats (revisionsbesiktning).

Vid besiktningen ska det kontrolleras om anordningen uppfyller de krav på skydd för säkerhet och hälsa som avses i 8 kap. 4 § plan- och bygglagen (2010:900) och anslutande föreskrifter.

9 § Om tillsynsmyndigheten med stöd av 8 kap. 7 § har beslutat om det, ska den som äger eller annars ansvarar för en motordriven anordning som är installerad i ett byggnadsverk se till att anordningen kontrolleras (särskild besiktning) i enlighet med det som anges i tillsynsmyndighetens beslut.

10 § En besiktning enligt 8 eller 9 § ska utföras av någon vars kompetens för uppgiften har styrkts genom ackreditering enligt lagen (1992:1119) om teknisk kontroll och Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 765/2008 om krav för ackreditering och marknadskontroll i samband med saluföring av produkter och upphävande av förordning (EEG) nr 339/93, eller av någon som uppfyller motsvarande krav enligt bestämmelser i ett annat land i Europeiska unionen eller Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

11 § Den som har utfört besiktningen ska

1. utfärda ett protokoll om att besiktningen har gjorts och vad den omfattat,

2. i protokollet ange om anordningen har sådana brister som avses i 10 kap. 20 § andra stycket 1 eller 2 och vilka bristerna i så fall är, och

3. lämna ett exemplar av protokollet till den som äger eller annars ansvarar för anordningen.

Om anordningen har sådana brister som avses i 10 kap. 20 § andra stycket 1 ska den som har utfört besiktningen omedelbart underrätta den som äger eller annars ansvarar för anordningen om detta samt skicka ett exemplar av protokollet till byggnadsnämnden.

Användning av motordrivna anordningar i byggnadsverk

12 § En motordriven anordning som är installerad i ett byggnadsverk får användas endast för det ändamål och med den belastning och hastighet som anordningen är avsedd för och endast om den uppfyller kraven på skydd för säkerhet och hälsa.

13 § Om en motordriven anordning ska kontrolleras enligt 8 eller 9 § och kontrollen inte har gjorts inom föreskriven tid, får anordningen inte användas förrän kontrollen är gjord.

14 § En motordriven anordning får inte användas om den som äger eller annars ansvarar för anordningen inte kan visa med ett protokoll enligt 11 § att anordningen uppfyller de krav på skydd för säkerhet och hälsa som avses i 10 kap. 20 § andra stycket 1.

15 § Om det vid användningen av en motordriven anordning i ett byggnadsverk inträffar ett olycksfall eller olyckstillbud, får anordningen inte användas innan nödvändiga skyddsåtgärder har vidtagits.

16 § Vid ett olycksfall eller tillbud som avses i 15 §, ska den som äger eller annars ansvarar för anordningen omedelbart rapportera olycksfallet eller tillbudet till tillsynsmyndigheten.

Skyddsåtgärder vid rivning

17 § Vid rivning av ett byggnadsverk ska den som låter utföra rivningen se till att

1. virkesförstörande insekter eller annan ohyra som finns i byggnadsverket avlägsnas och oskadliggörs, och
2. material som kan ge skador på människor, djur eller växter tas om hand på ett betryggande sätt.

6 kap. Lov och anmälan m.m.

Bygglov för andra anläggningar än byggnader

1 § I fråga om andra anläggningar än byggnader krävs det bygglov för att anordna, inrätta, uppföra, flytta eller väsentligt ändra

1. nöjesparker, djurparker, idrottsplatser, skidbackar med liftar, kabinbanor, campingplatser, skjutbanor, småbåtshamnar, friluftsbad, motorbanor och golfbanor,
2. upplag och materialgårdar,
3. tunnlar och bergrum som inte är avsedda för väg, järnväg, tunnelbana eller gruvdrift,
4. fasta cisterner och andra fasta anläggningar för kemiska produkter som är hälso- och miljöfarliga och för varor som kan medföra brand eller andra olyckshändelser,
5. radio- eller telemaster eller torn,
6. vindkraftverk som
 - a) är högre än 20 meter över markytan,
 - b) placeras på ett avstånd från gränsen som är mindre än kraftverkets höjd över marken,
 - c) monteras fast på en byggnad, eller
 - d) har en vindturbin med en diameter som är större än tre meter,
7. murar och plank,
8. parkeringsplatser utomhus,
9. begravningsplatser, och
10. transformatorstationer.

2 § Trots 1 § krävs det inte bygglov för att anordna, inrätta, uppföra, flytta eller väsentligt ändra

1. en anläggning som avses i 1 § 4 eller 5, om det är fråga om en liten anläggning som är avsedd endast för en viss fastighets behov,
2. ett vindkraftverk som avses i 1 § 6, om verket omfattas av tillstånd enligt 9 eller 11 kap. miljöbalken, eller
3. en parkeringsplats som avses i 1 § 8, om det på fastigheten finns endast ett eller två enbostadshus eller ett tvåbostadshus och parkeringsplatsen är avsedd uteslutande för fastighetens behov eller om parkeringsplatsen anläggs med stöd av väglagen (1971:948) eller på mark som i detaljplan har avsatts till gata eller väg.

Bestämmelserna i 9 kap. 7 och 8 §§ plan- och bygglagen (2010:900) om att kommunen får besluta om undantag från krav på bygglov eller om mer långtgående krav gäller även för andra anläggningar än byggnader.

Bygglov för skyltar och ljusanordningar

3 § I områden som omfattas av en detaljplan krävs det bygglov för att sätta upp, flytta eller väsentligt ändra skyltar eller ljusanordningar.

Bestämmelserna i 9 kap. 7 och 8 §§ plan- och bygglagen (2010:900) om att kommunen får besluta om undantag från krav på bygglov eller om mer långtgående krav gäller även för skyltar eller ljusanordningar.

4 § Kommunen får i områdesbestämmelser bestämma att det krävs bygglov för att

1. sätta upp, flytta eller väsentligt ändra ljusanordningar inom ett område som ligger i närheten av en befintlig eller planerad anläggning för totalförsvaret, statlig flygplats, annan flygplats för allmänt bruk, kärnreaktor, annan kärnenergianläggning eller annan anläggning som kräver ett skydds- eller säkerhetsområde, eller

2. sätta upp, flytta eller väsentligt ändra skyltar eller ljusanordningar inom ett område som utgör en värdefull miljö.

Anmälan

5 § För åtgärder som inte kräver lov krävs det en anmälan vid

1. rivning av en byggnad eller del av en byggnad som inte är
 - a) en komplementbyggnad, eller
 - b) en ekonomibygnad för jordbruk, skogsbruk eller annan liknande näring,
2. en ändring av en byggnad, om ändringen innebär att konstruktionen av byggnadens bärande delar berörs eller byggnadens planlösning påverkas avsevärt,
3. en installation eller väsentlig ändring av en hiss, eldstad, rökkanal eller anordning för ventilation i byggnader,
4. en installation eller väsentlig ändring av en anläggning för vattenförsörjning eller avlopp i en byggnad eller inom en tomt,
5. en sådan ändring av en byggnad som väsentligt påverkar brandskyddet i byggnaden,
6. underhåll av ett sådant byggnadsverk med särskilt bevarandevärde som omfattas av skyddsbestämmelser som har beslutats med stöd av 4 kap. 16 § eller 42 § första stycket 5 c plan- och bygglagen (2010:900) eller motsvarande äldre föreskrifter, eller
7. nybyggnad eller väsentlig ändring av ett vindkraftverk.

Om det vid sådana byggnadsåtgärder som avses i första stycket 2–5 kan antas uppkomma rivningsmaterial som innehåller sådant farligt avfall som avses i plan- och bygglagen eller miljöbalken, ska detta framgå av anmälan.

6 § Kravet på anmälan enligt 5 § gäller inte

1. sådana åtgärder som rör en- eller tvåbostadshus och till dessa hörande komplementbyggnader som enligt 9 kap. 4–6 §§ plan- och bygglagen

(2010:900) har undantagits från krav på bygglov och inte innebär en ändring av befintliga bärande delar,

2. ändring av en ekonomibyggnad för jordbruk, skogsbruk eller annan liknande näring inom områden som inte omfattas av en detaljplan,

3. sådana åtgärder som avses i 5 § 2–4 i fråga om byggnader eller tomter som tillhör staten eller ett landsting, och

4. åtgärder som rör sådana byggnader eller andra anläggningar som är avsedda för totalförsvaret och som är av hemlig natur.

Handläggningen av ärenden om lov, förhandsbesked och anmälan

7 § En anmälan för en åtgärd som avses i 5 § ska vara skriftlig och göras till byggnadsnämnden.

8 § En ansökan om lov eller en anmälan ska, utöver det som sägs i 9 kap. 21 § plan- och bygglagen (2010:900), innehålla uppgifter om

1. fastighetens beteckning,

2. byggherrens person- eller organisationsnummer, namn och adress,

3. den tidpunkt då byggnads-, rivnings- eller markarbetena är avsedda att påbörjas, och

4. den föreslagna kontrollansvariges person- eller organisationsnummer, namn och adress, om det behövs en kontrollansvarig.

9 § En ansökan om lov, förhandsbesked eller anmälan och sådana andra handlingar som avses i 9 kap. 21 § plan- och bygglagen (2010:900) ska vara utförda så att de är lämpliga för arkivering, om byggnadsnämnden begär det.

10 § Om en anmälan är ofullständig, får byggnadsnämnden förelägga sökanden att avhjälpa bristen inom en viss tid. Föreläggandet ska innehålla en upplysning om att anmälan kan komma att avvisas eller ärendet avgöras i befintligt skick om föreläggandet inte följs.

Om föreläggandet inte följs, får byggnadsnämnden avvisa anmälan eller avgöra ärendet i befintligt skick.

7 kap. Kontrollplan, funktionskontrollanter, kontrollansvariga och sakkunniga

Kontrollplan

1 § Om en ombyggnad ska genomföras i etapper, ska de tidpunkter som avses i 3 kap. 21 § framgå av kontrollplanen enligt 10 kap. plan- och bygglagen (2010:900).

Funktionskontrollanter, kontrollansvariga och sakkunniga

2 § När byggnadsnämnden prövar behovet av att en åtgärd eller ett byggnadsverk kontrolleras av någon som är sakkunnig enligt 10 kap. 8 § 2 plan- och bygglagen (2010:900) ska nämnden ta särskild hänsyn till den risk för allvarliga personskador som uppkommer om åtgärden eller byggnadsverket inte uppfyller föreskrivna krav.

3 § Sådana funktionskontrollanter som avses i 8 kap. 25 § och sakkunniga enligt 10 kap. 8 § 2 plan- och bygglagen (2010:900) ska ha den kunskap, erfarenhet och lämplighet som behövs för uppgiften och kunna styrka detta med ett intyg om certifiering.

Certifieringen ska vara tidsbegränsad och avse ett visst slag av arbete.

4 § Byggnadsnämnden ska godta certifierade kontrollansvariga och funktionskontrollanter samt utlåtanden från sakkunniga vars kompetens har styrkts genom certifiering. Nämnden ska även godta kontrollansvariga, funktionskontrollanter och utlåtanden från sakkunniga som har styrkt sin kompetens på annat motsvarande sätt enligt bestämmelser i ett annat land inom Europeiska unionen eller Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

5 § En kontrollansvarig krävs inte för

1. åtgärder som inte kräver lov eller anmälan,
 2. andra små ändringar än sådana som avses i 10 kap. 10 § 1 plan- och bygglagen (2010:900),
 3. åtgärder avseende uthus, garage och andra små byggnader,
 4. att anordna, inrätta, uppföra, flytta eller väsentligt ändra en anläggning som avses i
 - a) 6 kap. 1 § 4, om anläggningen är liten och avsedd endast för en viss fastighets behov,
 - b) 6 kap. 1 § 6, om vindturbinens diameter är mindre än tre meter,
 - c) 6 kap. 1 § 7,
 - d) 6 kap. 1 § 8 eller 9, om anläggningen är liten, eller
 - e) 6 kap. 1 § 10,
 5. en sådan ändring av en byggnad som avses i 9 kap. 2 § 3 c plan- och bygglagen, om åtgärden inte berör en sådan särskilt värdefull byggnad som avses i 8 kap. 13 § plan- och bygglagen,
 6. en åtgärd avseende en skylt eller ljusanordning,
 7. en åtgärd som kräver rivningslov efter beslut i detaljplan eller områdesbestämmelser, eller
 8. en åtgärd som kräver marklov enligt 9 kap. 11–13 §§ plan- och bygglagen, om åtgärden är liten.
- Första stycket 2–8 gäller endast om byggnadsnämnden inte beslutar annat.

8 kap. Tillsyn, vägledning och uppföljning

1 § Statliga myndigheters och byggnadsnämndens ansvar för tillsyn över att plan- och bygglagen (2010:900) och EU-förordningar i frågor inom lagens tillämpningsområde samt föreskrifter, domar och andra beslut som har meddelats i anslutning till lagen eller en sådan EU-förordning följs, framgår av bestämmelserna i 11 kap. plan- och bygglagen och detta kapitel.

Byggnadsnämndens tillsyn

2 § Om inte annat anges i detta kapitel eller annan författning, ansvarar byggnadsnämnden för tillsynen över att

1. byggherren fullgör sina skyldigheter enligt plan- och bygglagen (2010:900) och enligt föreskrifter i anslutning till lagen, och

2. bestämmelserna i 8 kap. 1–18 och 24–26 §§ samt 9 och 10 kap. plan- och bygglagen och i anslutande föreskrifter följs i övrigt.

Marknadskontroll av byggprodukter

3 § Boverket ska i egenskap av marknadskontrollmyndighet enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 765/2008 om krav för ackreditering och marknadskontroll i samband med saluföring av produkter och upphävande av förordning (EEG) nr 339/93, utöva marknadskontroll över byggprodukter som omfattas av

1. rådets direktiv 89/106/EEG av den 21 december 1988 om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om byggprodukter², senast ändrat genom Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1882/2003³,

2. rådets direktiv 92/42/EEG av den 21 maj 1992 om effektivitetskrav för nya värmepannor som eldas med flytande eller gasformigt bränsle⁴, senast ändrat genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/28/EG⁵,

3. Europaparlamentets och rådets direktiv 95/16/EG av den 29 juni 1995 om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om hissar⁶, ändrat genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/42/EG⁷ och

4. Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/9/EG av den 20 mars 2000 om linbaneanläggningar för persontransport⁸.

4 § Boverket ska enligt förordning (EG) nr 765/2008 i fråga om det marknadskontrollansvar som följer av 3 §

1. informera allmänheten om sin verksamhet enligt artikel 17.2,
2. inrätta lämpliga förfaranden enligt artikel 18.2,
3. utarbeta program för sin marknadskontroll, skicka underrättelser om detta och göra det tillgängligt för allmänheten enligt artikel 18.5,
4. utföra de uppgifter som följer av artiklarna 20–22 och 23.2, och
5. samarbeta med andra enligt artikel 24.4.

5 § Boverket får, med stöd av det marknadskontrollansvar som följer av 3 §, förstöra eller på annat sätt göra produkter obrukbara enligt artikel 29.4 i förordning (EG) nr 765/2008.

Tillsyn över motordrivna anordningar i byggnadsverk

6 § Om det behövs för att säkerställa att en motordriven anordning som är installerad i ett byggnadsverk uppfyller de krav som gäller för anordningen enligt 8 kap. 4 § plan- och bygglagen (2010:900) och anslutande föreskrifter, ska byggnadsnämnden förelägga den som äger eller annars ansvarar för anordningen att se till att anordningen kontrolleras. Myndigheten ska i beslutet om föreläggande ange vad som ska undersökas.

² EGT L 40, 11.2.1989, s. 12 (Celex 31989L0106).

³ EUT L 284, 31.10.2003, s. 1 (Celex 32003R1882).

⁴ EGT L167, 22.6.1992, s. 17 (Celex 31992L0042).

⁵ EUT L 81, 20.3.2008, s. 48 (Celex 32008L0028).

⁶ EGT L 213, 7.9.1995, s. 1 (Celex 31995L0016).

⁷ EUT L 157, 9.6.2006, s. 24 (Celex 32006L0042).

⁸ EGT L 106, 3.5.2000, s. 21 (Celex 32000L0009).

7 § I den mån en motordriven anordning som är installerad i ett byggnadsverk omfattas av tillsyn enligt arbetsmiljölagen (1977:1160) ansvarar Arbetsmiljöverket även för tillsynen över att bestämmelserna om kontroll av motordrivna anordningar i 5 kap. och anslutande föreskrifter om kontroll av motordrivna anordningar följs.

Samordning och utvärdering m.m.

8 § En tillsynsmyndighet ska regelbundet följa upp och utvärdera tillsynsarbetet.

9 § En tillsynsmyndighet ska på begäran lämna den information som en tillsynsvägledande myndighet behöver för sin tillsynsvägledning.

10 § Om en tillsynsmyndighet uppmärksammar en omständighet som kan föranleda tillsynsåtgärder med stöd av plan- och bygglagen (2010:900) och anslutande föreskrifter men som omfattas av en annan myndighets ansvarsområde, ska tillsynsmyndigheten anmäla denna omständighet till den ansvariga myndigheten.

11 § Om ett tillsynsobjekt omfattas av krav på tillsyn enligt lagar och förordningar som har ett nära samband med varandra ska de ansvariga tillsynsmyndigheterna samordna tillsynen.

12 § Skyldigheterna i 8–11 §§ gäller inte regeringen och Boverket.

Tillsynsvägledning

13 § Boverket och länsstyrelsen ska ge tillsynsvägledning när det gäller tillsynen enligt plan- och bygglagen (2010:900) och denna förordning på det sätt som närmare framgår av 14 och 15 §§.

Myndigheterna ska aktivt verka för samordning och samverkan i tillsynsvägledningen.

14 § Länsstyrelsen ska

1. ge tillsynsvägledning i länet genom att ge byggnadsnämnden råd och stöd i nämndens tillsynsarbete,
2. följa upp och utvärdera byggnadsnämndens tillsynsarbete, och
3. lämna uppgifter till Boverket om länsstyrelsens tillsynsvägledning och utvecklingen av byggnadsnämndens tillsynsarbete, om Boverket begär det.

15 § Boverket ska ge tillsynsvägledning till

1. länsstyrelsen i plan- och byggfrågor, och
2. byggnadsnämnden genom råd och stöd i dess tillsynsarbete.

16 § Både Boverket och länsstyrelsen ska ha en plan för sin tillsynsvägledning. Planerna ska omfatta en period av tre år och vid behov revideras.

17 § Boverket ska regelbundet sammanställa erfarenheterna från

1. kommunens tillsynsarbete, och

2. länsstyrelsens och verkets tillsynsarbete och tillsynsvägledning.
Sammanställningen ska lämnas till regeringen.

Uppföljning av tillämpningen av plan- och bygglagen och anslutande föreskrifter

18 § Länsstyrelsen ska

1. följa upp byggnadsnämndens tillämpning av plan- och bygglagen (2010:900) och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen och vid behov ge byggnadsnämnden råd och stöd, och

2. på Boverkets begäran lämna

- a) uppgifter om byggnadsnämndens tillämpning av plan- och bygglagen och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen, och

- b) sådana redovisningar av detaljplaner och områdesbestämmelser samt av planeringsunderlag för regionplaner, översiktsplaner, detaljplaner och områdesbestämmelser som behövs för att Boverket ska få kännedom om aktuella utvecklingstendenser inom verkets ansvarsområde.

19 § Boverket ska ge råd och stöd om, följa upp och analysera samt regelbundet sammanställa erfarenheterna från tillämpningen av plan- och bygglagen (2010:900) och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

Sammanställningen ska lämnas till regeringen.

9 kap. Byggsanktionsavgifter

Allmänna bestämmelser

1 § En byggsanktionsavgift enligt 11 kap. plan- och bygglagen (2010:900) ska tas ut för de överträdelser och med det belopp som följer av detta kapitel. Avgiften fastställs med tillämpning av det prisbasbelopp som gäller för det år som beslutet om avgiften fattas.

2 § Om en byggsanktionsavgift har beslutats för en överträdelse och den avgiftsskyldige därefter inte vidtar rättelse ska en ny avgift för överträdelser tas ut med dubbla det belopp som följer av detta kapitel. Den sammanlagda avgiften för överträdelser får uppgå till högst 50 prisbasbelopp.

En ny avgift får beslutas endast om den avgiftsskyldige har fått skälig tid att vidta rättelse.

3 § Om en byggsanktionsavgift har beslutats för en överträdelse och den avgiftsskyldige därefter på nytt gör sig skyldig till en överträdelse av samma slag, ska en avgift för den nya överträdelser tas ut med dubbla det belopp som följer av detta kapitel, dock högst 50 prisbasbelopp.

Första stycket gäller endast överträdelser som begås inom två år från det tidigare beslutet om byggsanktionsavgift.

4 § Tillsynsmyndigheten ansvarar för indrivning av byggsanktionsavgifter.

Bestämmelser om begäran om indrivning m.m. finns i 4–9 §§ indrivningsförordningen (1993:1229). Att den betalningsskyldige ska uppmanas att be-

tala fordringen innan ansökan om indrivning görs framgår av 3 § nämnda förordning.

Indrivning behöver inte begäras för en fordran som understiger 100 kronor, om indrivning inte krävs från allmän synpunkt.

Användning av motordrivna anordningar i byggnadsverk

5 § Byggsanktionsavgiften för användning av en motordriven anordning i ett byggnadsverk i strid mot 5 kap. 12, 13, 14 eller 15 § är 2 prisbasbelopp.

Bygglov för nybyggnad eller tillbyggnad

6 § Byggsanktionsavgiften för att inte söka bygglov för en nybyggnad trots att det krävs lov enligt 9 kap. 2 § första stycket 1 eller 8 § första stycket 2 a eller 3 plan- och bygglagen (2010:900) är

1. för ett en- eller tvåbostadshus, 1 prisbasbelopp med ett tillägg av 0,025 prisbasbelopp per kvadratmeter av byggnadens sanktionsarea,
2. för en komplementbyggnad som är större än 15 kvadratmeter, 0,35 prisbasbelopp med ett tillägg av 0,025 prisbasbelopp per kvadratmeter av byggnadens sanktionsarea,
3. för en byggnad som är högst 15 kvadratmeter, 0,25 prisbasbelopp och
4. för en annan byggnad än de som avses i 1–3, 3,5 prisbasbelopp med ett tillägg av 0,025 prisbasbelopp per kvadratmeter av byggnadens sanktionsarea.

7 § Byggsanktionsavgiften för att inte söka bygglov för en tillbyggnad trots att det krävs lov enligt 9 kap. 2 § första stycket 2 eller 8 § första stycket 3 plan- och bygglagen (2010:900) är

1. för ett en- eller tvåbostadshus, 0,5 prisbasbelopp med ett tillägg av 0,025 prisbasbelopp per kvadratmeter av tillbyggnadens sanktionsarea,
2. för en komplementbyggnad som är större än 15 kvadratmeter, 0,25 prisbasbelopp med ett tillägg av 0,025 prisbasbelopp per kvadratmeter av tillbyggnadens sanktionsarea,
3. för en byggnad som är högst 15 kvadratmeter, 0,25 prisbasbelopp, och
4. för en annan byggnad än de som avses i 1–3, 2,5 prisbasbelopp med ett tillägg av 0,025 prisbasbelopp per kvadratmeter av tillbyggnadens sanktionsarea.

Bygglov för annan ändring av en byggnad än tillbyggnad

8 § Byggsanktionsavgiften för att inte söka bygglov för en sådan ändring som innebär ändrad användning trots att det krävs lov enligt 9 kap. 2 § första stycket 3 a plan- och bygglagen (2010:900) är

1. för ett en- eller tvåbostadshus, 0,25 prisbasbelopp med ett tillägg av 0,025 prisbasbelopp per kvadratmeter av den bruttoarea som ändringen avser,
2. för en komplementbyggnad som är större än 15 kvadratmeter, 0,125 prisbasbelopp med ett tillägg av 0,025 prisbasbelopp per kvadratmeter av den bruttoarea som ändringen avser,
3. för en byggnad som är högst 15 kvadratmeter, 0,125 prisbasbelopp, och

4. för en annan byggnad än de som avses i 1–3, 0,5 prisbasbelopp med ett tillägg av 0,025 prisbasbelopp per kvadratmeter av den bruttoarea som ändringen avser.

9 § Byggsanktionsavgiften för att inte söka bygglov för en sådan ändring av en byggnad som kräver lov enligt 9 kap. 2 § första stycket 3 b plan- och bygglagen (2010:900) är

1. för en sådan ändring som innebär att det i byggnaden inreds någon ytterligare bostad, 0,25 prisbasbelopp med ett tillägg av 0,025 prisbasbelopp per kvadratmeter av den bruttoarea som ändringen avser, och

2. för en sådan ändring som innebär att det i byggnaden inreds någon ytterligare lokal för handel, hantverk eller industri, 0,5 prisbasbelopp med ett tillägg av 0,025 prisbasbelopp per kvadratmeter av den bruttoarea som ändringen avser.

10 § Byggsanktionsavgiften för att inte söka bygglov för en sådan ändring av en byggnads yttre utseende som kräver lov enligt 9 kap. 2 § första stycket 3 c eller 8 § första stycket 2 a eller c plan- och bygglagen (2010:900) är 0,5 prisbasbelopp.

Bygglov i vissa fall enligt krav i detaljplan eller områdesbestämmelser

11 § Byggsanktionsavgiften för att inte söka bygglov trots att det krävs lov enligt detaljplan eller områdesbestämmelser är

1. 2 prisbasbelopp i fall som avses i 9 kap. 8 § första stycket 2 b plan- och bygglagen,

2. 1 prisbasbelopp i fall som avses i 9 kap. 8 § första stycket 4 plan- och bygglagen, och

3. 3 prisbasbelopp i fall som avses i 9 kap. 8 § första stycket 5 plan- och bygglagen.

Bygglov för andra anläggningar än byggnader

12 § Byggsanktionsavgiften för att inte söka bygglov för en annan anläggning än en byggnad trots att det krävs lov enligt 6 kap. 1 § är

1. 5 prisbasbelopp i fall som avses i 6 kap. 1 § 1 eller 4,

2. 2,5 prisbasbelopp i fall som avses i 6 kap. 1 § 2, 3, 5 eller 6,

3. 0,5 prisbasbelopp i fall som avses i 6 kap. 1 § 7,

4. 1,25 prisbasbelopp i fall som avses i 6 kap. 1 § 8 eller 9, och

5. 1,5 prisbasbelopp i fall som avses i 6 kap. 1 § 10.

Bygglov för skyltar och ljusanordningar

13 § Byggsanktionsavgiften för att inte söka bygglov för en skylt trots att det krävs lov enligt 6 kap. 3 eller 4 § är

1. 0,125 prisbasbelopp för en skylt med en yta på maximalt 5 kvadratmeter,

2. 0,5 prisbasbelopp för en skylt med en yta på över 5 och maximalt 20 kvadratmeter, och

3. 0,75 prisbasbelopp för en skylt med en yta på över 20 kvadratmeter.

Byggsanktionsavgiften för att inte söka bygglov för en ljusanordning trots att det krävs lov enligt 6 kap. 3 eller 4 § är 0,25 prisbasbelopp.

Rivningslov

14 § Byggsanktionsavgiften för att utan rivningslov riva ett en- eller tvåbostadshus trots att lov krävs enligt 9 kap. 10 § plan- och bygglagen (2010:900) är 0,5 prisbasbelopp med ett tillägg av 0,025 prisbasbelopp per kvadratmeter av den rivna byggnadens eller byggnadsdelens sanktionsarea.

För en sådan byggnad som avses i första stycket och som enligt 9 kap. 34 § 2 plan- och bygglagen bör bevaras är byggsanktionsavgiften i stället 4 prisbasbelopp med ett tillägg av 0,025 prisbasbelopp per kvadratmeter av den rivna byggnadens eller byggnadsdelens bruttoarea.

15 § Byggsanktionsavgiften för att utan rivningslov riva en komplementbyggnad som är större än 15 kvadratmeter trots att lov krävs enligt 9 kap. 10 § plan- och bygglagen (2010:900) är 0,125 prisbasbelopp med ett tillägg av 0,025 prisbasbelopp per kvadratmeter av den rivna byggnadens eller byggnadsdelens sanktionsarea.

För en sådan byggnad som avses i första stycket och som enligt 9 kap. 34 § 2 plan- och bygglagen bör bevaras är byggsanktionsavgiften i stället 2 prisbasbelopp med ett tillägg av 0,025 prisbasbelopp per kvadratmeter av den rivna byggnadens eller byggnadsdelens bruttoarea.

16 § Byggsanktionsavgiften för att utan rivningslov riva en komplementbyggnad som är högst 15 kvadratmeter trots att lov krävs enligt 9 kap. 10 § plan- och bygglagen (2010:900) är 0,125 prisbasbelopp.

För en sådan byggnad som avses i första stycket och som enligt 9 kap. 34 § 2 plan- och bygglagen bör bevaras är byggsanktionsavgiften i stället 2 prisbasbelopp.

17 § Byggsanktionsavgiften för att utan rivningslov riva en annan byggnad än de som avses i 14–16 §§ trots att lov krävs enligt 9 kap. 10 § plan- och bygglagen (2010:900) är 2,5 prisbasbelopp med ett tillägg av 0,025 prisbasbelopp per kvadratmeter av den rivna byggnadens eller byggnadsdelens sanktionsarea.

För en sådan byggnad som avses i första stycket och som enligt 9 kap. 34 § 2 plan- och bygglagen bör bevaras är byggsanktionsavgiften i stället 12 prisbasbelopp med ett tillägg av 0,025 prisbasbelopp per kvadratmeter av den rivna byggnadens eller byggnadsdelens bruttoarea.

Marklov

18 § Byggsanktionsavgiften för att inte söka marklov för markåtgärd trots att lov krävs enligt 9 kap. 11, 12 eller 13 § plan- och bygglagen (2010:900) är

1. 0,5 prisbasbelopp för schaktning eller fyllning inom en tomt,
2. 1,25 prisbasbelopp för schaktning eller fyllning inom en allmän plats,
3. 0,5 prisbasbelopp för schaktning eller fyllning i ett område utanför detaljplan,

4. 0,25 prisbasbelopp per träd för trädfällning, och
5. 0,0025 prisbasbelopp per kvadratmeter för skogsplantering.

Anmälan

19 § Byggsanktionsavgiften för att inte anmäla en anmälningspliktig åtgärd är

1. 0,25 prisbasbelopp i fall som avses i 6 kap. 5 § första stycket 1–5 och andra stycket, och
2. 0,5 prisbasbelopp i fall som avses i 6 kap. 5 § första stycket 6 och 7.

Startbesked och slutbesked

20 § Byggsanktionsavgiften för att trots förbudet i 10 kap. 3 § plan- och bygglagen (2010:900) påbörja en åtgärd innan byggnadsnämnden har gett ett startbesked är

1. 0,5 prisbasbelopp för åtgärd avseende en byggnad med en bruttoarea om högst 150 kvadratmeter,
2. 1 prisbasbelopp för åtgärd avseende en byggnad med en bruttoarea över 150 och högst 300 kvadratmeter, och
3. 1 prisbasbelopp med ett tillägg av 0,025 prisbasbelopp per kvadratmeter av sanktionsarean, för åtgärd avseende en byggnad med en bruttoarea över 300 kvadratmeter.

21 § Byggsanktionsavgiften för att trots förbudet i 10 kap. 4 § plan- och bygglagen (2010:900) ta ett byggnadsverk i bruk innan byggnadsnämnden har gett ett slutbesked eller interimistiskt slutbesked är

1. 0,5 prisbasbelopp för åtgärd avseende en byggnad med en bruttoarea om högst 150 kvadratmeter,
2. 1 prisbasbelopp för åtgärd avseende en byggnad med en bruttoarea över 150 och högst 300 kvadratmeter, och
3. 1 prisbasbelopp med ett tillägg av 0,025 prisbasbelopp per kvadratmeter av sanktionsarean för åtgärd avseende en byggnad med en bruttoarea över 300 kvadratmeter.

10 kap. Bemyndiganden

Byggnadsverks utformning

1 § Boverket får meddela de föreskrifter som behövs för tillämpningen av bestämmelserna om

1. utformning av byggnader i 2 kap. 6, 8 och 9 §§ plan- och bygglagen (2010:900),
2. utformningskrav avseende lämplighet i 3 kap. 1 §,
3. utformningskrav avseende tillgänglighet och användbarhet i 8 kap. 1 § 3 plan- och bygglagen samt 3 kap. 4 och 5 §§, och
4. uppfyllandet av utformningskraven i 8 kap. 2 § plan- och bygglagen (2010:900) och 3 kap. 6 §.

2 § Boverket får meddela föreskrifter om vilka hinder mot tillgänglighet och användbarhet som enligt 8 kap. 2 § andra stycket plan- och bygglagen (2010:900) ska anses enkla att avhjälpa samt de övriga föreskrifter som behövs för tillämpningen av bestämmelserna om enkelt avhjälpna hinder och om undantag från sådana krav.

Byggnadsverks tekniska egenskaper

3 § Boverket får meddela de föreskrifter som behövs för tillämpningen av bestämmelserna om

1. egenskapskrav avseende bärförmåga, stadga och beständighet i 3 kap. 7 §,
2. egenskapskrav avseende säkerhet i händelse av brand i 3 kap. 8 §,
3. egenskapskrav avseende skydd med hänsyn till hygien, hälsa och miljö i 3 kap. 9 §,
4. egenskapskrav avseende säkerhet vid användning i 3 kap. 10 §,
5. särskilda säkerhetskrav avseende redan uppförda byggnader i 3 kap. 11 och 12 §§,
6. egenskapskrav avseende skydd mot buller i 3 kap. 13 §,
7. egenskapskrav avseende energihushållning och värmeisolering i 3 kap. 14 och 15 §§,
8. egenskapskrav avseende lämplighet för det avsedda ändamålet i 3 kap. 17 §§,
9. egenskapskrav avseende tillgänglighet och användbarhet i 8 kap. 4 § första stycket 8 plan- och bygglagen (2010:900) och 3 kap. 18 och 19 §§,
10. egenskapskrav avseende hushållning med vatten i 3 kap. 20 §,
11. egenskapskrav avseende hushållning med avfall i 8 kap. 4 § första stycket 9 plan- och bygglagen, och
12. genomförande av egenskapskraven vid senare tidpunkt i 3 kap. 21 §.

4 § Boverket får meddela de föreskrifter som behövs för tillämpningen av bestämmelserna om uppfyllandet av egenskapskraven i 8 kap. 5 § plan- och bygglagen (2010:900) och 3 kap. 22 §.

5 § Boverkets rätt att meddela föreskrifter enligt 3 och 4 §§ gäller inte i fall som sägs i 6 och 7 §§ eller om någon annan myndighet har rätt att meddela sådana föreskrifter enligt annan författning.

Före det att Boverket meddelar föreskrifter med stöd av 3 eller 4 § ska verket höra andra berörda myndigheter i den omfattning som behövs.

6 § Trafikverket får efter att ha hört Boverket meddela de föreskrifter som behövs för tillämpningen av 3 kap. 7–10 och 13 §§ i fråga om vägar och gator, utom för vägtunnlar, samt anordningar som hör till vägarna eller gatorna.

7 § Transportstyrelsen får efter att ha hört Boverket meddela de föreskrifter som behövs för tillämpningen av 3 kap. 7–10 och 13 §§ i fråga om vägtunnlar samt anordningar som hör till vägtunnlarna.

Undantag från utformnings- och egenskapskraven på byggnadsverk

8 § Boverket får, utom i fall som sägs i 6 och 7 §§, efter att ha hört andra berörda myndigheter meddela de föreskrifter som behövs för tillämpningen av bestämmelserna om undantag från utformnings- och egenskapskraven på byggnadsverk i 8 kap. 6–8 §§ plan- och bygglagen (2010:900) och 3 kap. 23 § om inte någon annan myndighet enligt annan författning har rätt att meddela sådana föreskrifter.

Tomter, allmänna platser och andra områden

9 § Boverket får i fråga om tomter, allmänna platser och områden för andra anläggningar än byggnader meddela de föreskrifter som behövs för tillämpningen av 8 kap. 9 § första stycket 2, 3, 5 och 6 samt 12 § första stycket plan- och bygglagen (2010:900).

10 § Boverket får meddela föreskrifter om vilka hinder mot tillgänglighet och användbarhet som enligt 8 kap. 12 § andra stycket plan- och bygglagen (2010:900) ska anses enkla att avhjälpa samt de övriga föreskrifter som behövs för tillämpningen av bestämmelserna om enkelt avhjälpta hinder och om undantag från sådana krav.

Underhåll

11 § Boverket får meddela föreskrifter om sådana krav på underhåll som avses i 8 kap. 14 § tredje stycket plan- och bygglagen (2010:900).

Byggprodukter

12 § Boverket får meddela föreskrifter om

1. villkor för CE-märkning av olika produktslag,
2. vilka uppgifter EG-intyg om överensstämmelse och EG-försäkran om överensstämmelse ska innehålla, och
3. vilken klass eller nivå som får användas för en byggprodukt om en sådan indelning har gjorts i anslutning till den tekniska specifikationen och någon annan myndighet inte enligt denna förordning eller annan författning har rätt att meddela sådana föreskrifter om de byggnadsverk där byggprodukten ska ingå.

13 § Boverket får meddela de ytterligare föreskrifter som behövs för tillämpningen av 4 kap. 5–8 §§.

14 § Boverket får meddela ytterligare föreskrifter om typgodkännande och tillverkningskontroll.

Hissar, värmepannor och linbaneanläggningar

15 § Boverket får meddela ytterligare föreskrifter om

1. vilka hissar som omfattas av 3 kap. 11 § 4 och vilka åtgärder som ska vidtas,

2. vilka förändringar av en hiss som kan föranleda åtgärder enligt 3 kap. 11 § 5,

3. sådana krav på hälsa och säkerhet samt tillgänglighet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga som ska uppfyllas av permanent installerade hissar som betjänar byggnadsverk och av säkerhetskomponenter som används i sådana hissar, och

4. vilka hissar och säkerhetskomponenter som omfattas av föreskrifterna enligt 3.

16 § Boverket får meddela föreskrifter om

1. sådana krav på nyttoverkningsgrad som ska uppfyllas av nya värme-pannor som eldas med flytande eller gasformiga bränslen,

2. vilka värmepannor som omfattas av föreskrifterna enligt 1,

3. bestyrkande av överensstämmelse med gällande krav på hissar med tillhörande säkerhetskomponenter och på värmepannor eller anordningar till värmepannor, och

4. märkning av hissar med tillhörande säkerhetskomponenter och av värmepannor eller anordningar till värmepannor.

17 § Boverket får meddela ytterligare föreskrifter om

1. innebörden av de krav på lämplighet samt tillgänglighet och användbarhet som anges i 8 kap. 4 § första stycket 7 och 8 plan- och bygglagen (2010:900) för linbaneanläggningar som omfattas av Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/9/EG om linbaneanläggningar för persontransport,

2. innebörden av de krav på säkerhet som anges i 8 kap. 4 § första stycket 4 plan- och bygglagen för linbaneanläggningar som uppförts före den 3 maj 2004 och som omfattas av 8 kap. 24 § samma lag, och

3. delsystem och säkerhetskomponenter som behövs till följd av nämnda direktiv, varvid det som sägs om hissar och säkerhetskomponenter i 4 kap. 11 § samt 15 och 16 §§ ska gälla linbaneanläggningars delsystem och säkerhetskomponenter.

Funktionskontroll av ventilationssystem

18 § Boverket får meddela föreskrifter om

1. att vissa typer av ventilationssystem och system i vissa slag av byggnader ska vara helt eller delvis undantagna från bestämmelserna om funktionskontroll, och

2. intervaller för återkommande besiktning av ventilationssystem.

Kontroll av motordrivna anordningar i byggnadsverk

19 § Boverket får meddela de föreskrifter som behövs om

1. besiktning eller annan teknisk kontroll enligt 5 kap. 8 §,

2. kompetenskrav för att utföra besiktning eller annan teknisk kontroll enligt 5 kap. 8 §, och

3. tillämpningen av 5 kap. 11 §.

Boverket får meddela ytterligare föreskrifter om vilka hissar och säkerhetskomponenter som avses i 1 kap. 5 § 1.

20 § När Boverket bedömer om det behövs föreskrifter enligt 19 § och när verket meddelar sådana föreskrifter ska det utgå från kraven på skydd för säkerhet och hälsa. Vid utformningen av föreskrifterna ska Boverket också beakta anordningarnas konstruktion och utförande samt den tillsyn och kontroll av anordningarna som ändå bedrivs.

I föreskrifterna ska det närmare anges

1. vilka slag av brister som har omedelbar betydelse med hänsyn till kraven på skydd för säkerhet och hälsa,
2. vilka brister som i övrigt kan ha betydelse med hänsyn till kraven på skydd för säkerhet och hälsa.

Före det att Boverket meddelar föreskrifterna ska verket höra Arbetsmiljöverket och Elsäkerhetsverket i den omfattning som behövs.

Handläggningen av ärenden om lov, förhandsbesked eller anmälan

21 § Boverket får meddela de föreskrifter som behövs för tillämpningen av bestämmelserna om handläggning av ärenden om lov, förhandsbesked och anmälan i 9 kap. 21 § plan- och bygglagen (2010:900) och 6 kap. 7–10 §§.

Kontrollplan

22 § Boverket får meddela de föreskrifter som behövs om utformningen av en kontrollplan enligt 10 kap. 6–8 §§ plan- och bygglagen (2010:900).

Funktionskontrollanter, kontrollansvariga och sakkunniga

23 § Boverket får meddela de föreskrifter om funktionskontrollanter, kontrollansvariga och sakkunniga som behövs för tillämpningen av 7 kap. 2–4 §§.

Kontrollen av genomförandet av bygg-, rivnings- och markarbeten

24 § Boverket får meddela de föreskrifter som behövs för tillämpningen av bestämmelserna om

1. utförande av bygg-, rivnings- och markåtgärder i 10 kap. 5 § plan- och bygglagen (2010:900), och
2. skyddsåtgärder vid rivning i 5 kap. 17 §.

Tillsyn

25 § Boverket får inom sitt vägledningsområde meddela föreskrifter om vilken information en tillsynsmyndighet enligt 8 kap. 9 § ska lämna samt hur och när informationen ska lämnas.

1. Denna förordning träder i kraft den 2 maj 2011.

2. Genom förordningen upphävs

a) plan- och byggförordningen (1987:383),

b) förordningen (1991:1273) om funktionskontroll av ventilationssystem,

c) förordningen (1994:1215) om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk, m.m.,

d) förordningen (1999:371) om kontroll av hissar och vissa andra motor-drivna anordningar i byggnadsverk.

3. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för mål och ärenden som har påbörjats före den 2 maj 2011 och mål och ärenden som avser överklagande av beslut i ett sådant mål eller ärende till dess målet eller ärendet är slutligt avgjort.

4. Det särskilda säkerhetskravet på en korgdörr eller ett annat lämpligt skydd i 3 kap. 11 § 4 a behöver inte uppfyllas före den 31 december 2012, om hissen är försedd med en skylt som varnar för risken att klämmas av föremål som fastnar i schaktväggen.

På regeringens vägnar

STEFAN ATTEFALL

Kjell Rempler
(Socialdepartementet)

